

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
C-SARJA N:o 9

Yhteiskirjapaino Oy, Helsinki 1972

ISBN — 951 — 26 — 0000 — 5

ISBN 978-951-855-877-7 (PDF)

ARS BONI ET AEQUI

JUHLAJULKAISU
Y. J. HAKULISEN
70-VUOTISPÄIVÄNÄ
21. 1. 1972

ULKOMAISEN AVIOEROTUOMION TUNNUSTAMISEN MENETTELYSTÄ SUOMESSA

HEIKKI JOKELA

1. Ulkomailla annettujen avioliiton purkamispäätösten tunnustaminen järjestettiin Suomen lainsäädännössä ensi kerran, kun avioliittolainsäädännön liitännäisenä annettiin 5. joulukuuta 1929 laki eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (KPL). Tunnustamisen edellytykset olivat erilaisia sen mukaan, olivatko puretun avioliiton puoliset ulkomaalaisia vai oliko ainakin toinen puolisoista Suomen kansalainen.

Ulkomaalaisia puolisoita koskeva ulkomainen avioliiton purkamispäätös tunnustettiin alkuperäisen KPL 11 §:n mukaan Suomessa ilman erityistä vahvistusta, milloin päätös oli annettu puolisoiden kotimaassa, tai — muissa tapauksissa —, milloin päätös kumpaisenkin puolison kotimaassa myönnettiin päteväksi. Jos päätös koski Suomen kansalaista, oli tunnustamisen edellytysten tutkiminen KPL 12 ja 13 §:n mukaan Turun hovioikeuden asiana. Hovioikeus vahvisti ulkomaan viranomaisen antaman päätöksen, joka täytti kumpaisenkin seuraavista edellytyksistä: 1) päätöksen antaneella viranomaisella oli ollut toimivalta asian käsittelemiseen vastaavasti samoin perustein kuin KPL 8 §:ssä määrättiin Suomen viranomaisten toimivallasta käsitellä ulkomaalaisten välisen avioliiton purkamista; 2) päätös olisi voitu perustaa myös Suomen lakiin.¹

KPL:n säännösten määrittelemästä yleisestä tunnustamisjärjestyksestä on tehty Pohjoismaiden osalta poikkeus Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken 6. helmikuuta 1931 tehdystä sopimuksessa, joka sisältää avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä. Sopimuksen 22 artiklan mukaan lainvoimainen tuomio tai hallinnollisen viranomaisen päätös, joka on jossakin sopimusvaltiossa annettu mm. asumuserosta tai avioliiton purkamisesta, on voimassa muissa sopimusvaltioissa ilman erityisvahvistusta. Edelly-

¹ Tunnustamisesta lähemmin: *Jokela*, Les effets des jugements de divorce étrangers en Finlande (*Studia iuridica Helsingiensia* 1, 1958) s. 31 ss.; *Id.*, Recognition of foreign divorce decrees in Finland (*Recueil des travaux relatifs au droit étranger et droit comparé* 4, Beograd 1966) s. 233 ss.

tyksenä kuitenkin on, että tuomion tai päätöksen antanut viranomais-
omainen on perustanut toimivaltansa asian tutkimiseksi johonkin
sopimuksessa — lähinnä 7 art:ssa — määriteltyn toimivaltaperus-
teeseen. Siten voi esim. avioeropäätöksen tunnustaminen pohjois-
maisen sopimuksen perusteella tulla kysymykseen, milloin sopimus-
valtioiden kansalaisten välistä avioliittoa koskeva ratkaisu on tehty
siinä sopimusvaltiossa, jossa kumpaisellakin puolisoilla on ollut
kotipaikka tai jossa heillä viimeksi samaan aikaan on ollut koti-
paikka ja jossa toinen heistä edelleen on asunut. Näiden tapausten
lisäksi sopimuksessa on — sen varalta ettei asiaa mainittujen sään-
töjen mukaisesti voida ottaa tutkittavaksi missään sopimusvaltiossa
— toissijaisesti hyväksytty asian tutkiminen siinä valtiossa, jonka
kansalainen jompikumpi puolisoista on.²

Muut kuin Pohjoismaiden sopimuksen mukaan tunnustettavat
ulkomaiset avioliiton purkamispäätökset kuuluvat sen yleisen tun-
nustamisjärjestelyn piiriin, joka perustuu KPL:n säännöksiin. Tässä
esityksessä keskitytään ensi sijassa näihin säännöksiin; päähuomio
kiinnitetään tällöin avioeropäätöksiin.

2. Suomi ei ollut liittynyt niihin avioliittoa koskevien kansain-
välisyksitysoikeudellisten säännösten (liittymäsääntöjen) yhtenäis-
tämiseksi tehtyihin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka hyväksyttiin
Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin istunnoissa
vuosina 1902 ja 1905. Nämä sopimukset, joiden alaan kuuluvien
kysymysten ratkaisu yleensä määräytyi kansalaisuusperiaatteen
mukaan, olivat saaneet siinä määrin vakiintuneen aseman Euroop-
pan maissa, että KPL:n valmistelu tapahtui johdonmukaisesti Haa-
gin sopimusten hengessä.³ Siten myös laki lopullisessa muodossaan
omaksui kansalaisuuden liittymäperusteeksi, jonka mukaan sovel-
lettava laki määräytyi.

Avioliiton purkamista koskevien asiain kohdalla kansalaisuus-
periaate osoittautui aikaa myöten hankalaksi erityisesti niissä ta-
pauksissa, joissa asianosainen oli avioeroon täysin kielteisesti suh-
tautuvan valtion kansalainen. Niinpä Suomessa ilmaantui toisen
maailmansodan jälkeisinä vuosina tapauksia, joissa suomalainen
nainen oli, avioliittonsa italialaisen miehen kanssa epäonnistuttua,
joutunut toteamaan, ettei hänellä ollut käytettävissä niitä oikeudel-
lisia keinoja umpikujasta pääsemiseksi, jotka Suomen laki muille
maan kansalaisille myönsi.

Viitattujen vaikeuksien poistamiseksi hovioikeudenpresidentti

² Asumuseroon perustuva avioerovaatimus voidaan 7 art:n 3 mom:n
mukaan aina tehdä siinä valtiossa, jonka kansalaisia molemmat puoliset
ovat. — Sopimuksen 7 artikla on muutettu nykyiseen muotoonsa 26. 3. 1953
tehdyllä sopimuksella.

³ Ks Lvk 1927:4 (Ehdotus laiksi eräistä kansainvälisluontoisista perhe-
oikeudellisista suhteista ynnä perustelut) s. 10 ss. — Myös Suomen oikeus-
käytäntö ja oikeuskirjallisuus oli kääntynyt kansalaisuusperiaatteen kannalle.

Y. J. Hakulisen puheenjohtamalla toiminut kansainvälisen yksityisoikeuden komitea teki v. 1962 oikeusministeriölle aloitteen KPL:n muuttamiseksi.⁴ Aloitteen pohjalta syntyi ensin lainvalmistelukunnassa mietintö⁵ ja sittemmin hallituksen esitys Eduskunnalle.⁶ Tämän esityksen mukaisesti säädettiin 28. huhtikuuta 1967 laki (190/67), jolla KPL:n 8—13, 50 ja 51 § muutettiin.

3. Vuosisadan alussa tehdyt Haagin sopimukset ja niiden periaatteille rakentuva KPL olivat avioliiton purkamisen järjestelyssä tavoitelleet mahdollisimman laajaa kansainvälistä yhdenmukaisuutta siinä, että kaikki valtiot samoin perustein ratkaisisivat, onko tietty avioliitto purettu vai edelleen oikeudellisesti katsoen voimassa. Tämä päämäärä johdonmukaisesti toteutettuna oli muuallakin kuin Suomessa joutunut ristiriitaan sen jokaiselle valtiolle luonnostaan läheisen tavoitteen kanssa, että valtion on oikeudenhoidossa turvattava kaikille kansalaisilleen yhdenmukainen kohtelu.⁷ Milloin Suomen tapaan asetetaan olosuhteiden paineessa viimeksi mainittu tavoite oikeuspoliittisten ratkaisujen perustaksi, on samalla hyväksyttävä se tosiasia, että ratkaisujen kansainvälinen harmonia tältä osin heikentyy. On siis entistä enemmän odotettavissa tapauksia, joissa avioliitto joidenkin valtioiden kannalta on katsottava puretuksi, toisten kannalta edelleen voimassa olevaksi (ns. ontuvat avioliitot).

Vuonna 1967 tapahtunut KPL:n muutos ei ole muuttanut niitä menettelytapoja, jotka jo aikaisemman lain mukaan olivat olemassa ulkomaisten päätösten tunnustamisessa. Sen sijaan muutos tarkoitti niiden *edellytysten olennaista lieventämistä*, joista ulkomaisen päätöksen tunnustaminen riippui.

Tunnustamismenettely on siten nykyisen lain mukaan kuten aikaisemminkin kaksijakoinen. Ensiksi, yksinomaan ulkomaalaisia koskevien päätösten suurin osa voidaan tunnustaa tiettyjen edellytysten vallitessa ilman erityistä tunnustamismenettelyä (KPL 11, §). Toiseksi, jos ainakin toinen puolisoista oli päätöstä annettaessa Suomen kansalainen tai jos vain muukalaisia koskeva päätös ei täyty edellä viitattuja edellytyksiä päätöksen tunnustamiseksi ilman erityistä vahvistamista, on päätös Suomessa pätevä vain, jos

⁴ Aloite julkaistu: Y. J. Hakulinen, Familjerätt, Tammerfors 1964 s. 291 ss.

⁵ Lvk 1966:4, Ehdotus Hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain muuttamisesta (Pentti Kurkela).

⁶ HE 1967 vp. n:o 5. Esitystä valmisteltaessa olivat oikeusministeriön edustajat yhteydessä Ruotsin perheoikeuskomiteaan, jonka valmisteltavana oli kansainvälisen avioliitto-oikeuden ja perintöoikeuden uudistamisesitys (mietintö valmistui 1969 nimellä »Internationell äktenskaps- och arvsrätt», SOU 1969:60). Myös Norjan ja Tanskan asiantuntijoita osallistui neuvotteluihin.

⁷ Suomessa ilmenneistä vaikeuksista ks. Lvk 1966:4, s. 5 s. ja HE 1967 vp. n:o 5 s. 1 s.

koko maata varten näissä asioissa toimivaltainen Helsingin hovioikeus on päätöksen vahvistanut. (KPL 11, §).

3.1. *Tunnustaminen ilman erityistä vahvistamista* tulee KPL 11, §:n mukaan kysymykseen avioliiton purkamispäätösten ja asumuseropäätösten osalta kahdessa tapauksessa: 1) Milloin molemmat puoliset päätöstä annettaessa olivat sen valtion kansalaisia, johon päätöksen antanut viranomaisen kuului, tai 2) kumpikaan ei silloin ollut Suomen kansalainen ja ainakin toinen puolisoista oli muun valtion kansalainen kuin sen, johon viranomaisen kuului, ja päätös kumpaisenkin puolison kotimaassa katsotaan päteväksi.

Sellaisissa kaksoiskansalaisuuden tapauksissa, joissa puolisoilla on Suomen kansalaisuuden ohella myös jonkin muun maan kansalaisuus, voidaan lainkohdan sanamuodon mukaan tunnustaminen ilman erityistä vahvistamista saada Suomessa vain edellä 1. kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Jos siis Suomen kansalainen on avioliitossa vieraan valtion kansalaisen kanssa ja on saanut myös tämän vieraan valtion kansalaisuuden, säilyttäen edelleen Suomen kansalaisuutensa, sanotun valtion viranomaisen antama päätös tunnustettaisiin sellaisenaan Suomessa.

Tunnustaminen ilman erityistä vahvistamista merkitsee sitä, ettei Suomessa ole erityisviranomaisia kyseisten päätösten tunnustamisen edellytysten tutkimista varten. Milloin jossakin oikeudellisessa yhteydessä on merkitsevää, onko ulkomainen päätös Suomen kansalta katsoen pätevästi aiheuttanut muutoksen jonkun henkilön avioliittotatuksessa, asia on KPL 11, §:n mukaisesti sen viranomaisen ratkaistava, jonka käsiteltäviin kuuluu itse pääasia, toisin sanoen se asiayhteys, jossa on tiedettävä, mikä on asianomaisen avioliittotatus. Tässä mielessä voi ulkomaisen päätöksen pätevyyttä joutua tutkimaan esim. avioliittokuulutuksen antaja, vihkimisviranomaisen tai tuomioistuin.

Tämän ryhmän tunnustamistapauksille on ominaista, ettei ulkomaisen päätöksen tunnustaminen yleensä muodosta sellaista pääasiaa, jossa annettu ratkaisu olisi tunnustamisen osalta Suomessa muissa asioissa ja myös muita viranomaisia sitova. Tunnustaminen esiintyy vain johonkin pääasiaan — esim. avioliiton päättämiseen, lapsen oikeusaseman vahvistamiseen, perimysoikeuteen jne. — liittyvänä ennakkokysymyksenä.

Vaikka yleisenä sääntönä onkin, etteivät tässä yhteydessä tarkoitettut tunnustamisasiat joudu viranomaisten käsiteltäviksi itsenäisinä pääasioina, näyttää käytännön valossa kuitenkin mahdolliselta kiertoteitse saada erillinen viranomaisen lausunto myös niissä tapauksissa, joissa päätöstä on lain mukaan »ilman erityistä vahvistamista pidettävä Suomessa pätevänä». Näin on laita, milloin KPL 11, §:n edellyttämää vahvistamispäätöstä on pyydetty hovioikeudelta tapauksessa, jossa ulkomainen päätös on pätevä ilman erityistä vahvistamista. Tällaisessa tilanteessa on hovioikeus saattanut lausua, ettei hakemus antanut aihetta toimenpiteeseen, koska päätös

oli voimassa ilman vahvistamista.⁸ Tässä ei voida syventyä tutki-
maan, onko tuollainen päätös täysin rinnastettavissa varsinaiseen
tunnustamispäätökseen. Sen verran voitaneen kuitenkin sanoa,
että hovioikeuden lausuma saattaa olla muissakin yhteyksissä käy-
tettynä oikeudellisesti merkitsevä.

3.2. *Erityinen tunnustamispäätös* — ulkomaisen päätöksen vahvista-
minen — KPL 11₂ §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa haetaan Hel-
singin hovioikeudelta (13 §), jolle siten on siirretty Turun hovi-
oikeudelle ennen lain muuttamista kuulunut toimivalta näissä
asioissa.⁹

Menettelystä vahvistamisen hakemisessa on säädetty vain, että
vahvistamista haetaan hovioikeudelta ja että hovioikeuden asiasta
antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Muutoksenhakuoikeuden epäämistä hallitus on perustellut seu-
raavasti: »Mainittua oikeutta ei tarvita lainkäytön yhtenäisyyden
vuoksi, koska kysymyksessä olevat asiat on keskitetty yhdelle hovi-
oikeudelle. Muutoksenhakuoikeuden puuttumisesta ei myöskään
tähän mennessä tiettävästi ole ollut haittaa. Lisäksi on huomattava,
että vahvistamisen epääminen ei estä uuden hakemuksen vireille
panemista.»

Näin muotoiltu vahvistamismenettely on lähinnä hakemuslain-
käyttöön luettava oikeudenhoidon haara. Tutkiessani Turun HO:n
asiana ollutta vahvistamismenettelyä¹⁰ ja sen jälkeen samaa asia-
ryhmää Helsingin HO:ssa olen havainnut, että kaikissa löytä-
missäni tapauksissa on ollut kysymys avioerosta tai avioliiton peru-
umisesta ja hakijana on ollut jompikumpi puretun avioliiton puo-
lisoista. Estettä ei kuitenkaan liene sille, että hakemuksen tekisi
joku muu henkilö, jonka oikeus riippuu avioliittoa koskevan pää-
töksen tunnustamisesta.

Vahvistamisasiat on siis käsitelty entisen puolison hakemuksesta
ja ratkaisu on yleensä tehty sen asiakirjaselvityksen perusteella,
jonka hakija on hovioikeudelle toimittanut. Verraten usein hovi-
oikeus on kuitenkin hakijan esittämän selvityksen puutteellisuuden
vuoksi ryhtynyt toimiin puutteiden korjaamiseksi. Tässä tarkoi-
tuksessa hovioikeus on välitoimena antanut hakijalle tilaisuuden
esittää tarvittava selvitys. Harvemmin on viran puolesta hankittu
selvitystä vieraan valtion lain sisällöstä, kuten asetus KPL:n sovel-
tamisesta (419/29, 13 §) edellyttää tarvittaessa tehtävän.¹¹

⁸ Helsingin HO p. n:o 9/24. 2. 1970. Päätös koski Ruotsissa annettua
avioeropäätöstä, joka kuului Pohjoismaiden sopimuksen alaan. Ks. myös
Turun HO p. n:o 173/5. 2. 1959 (Alankomaat) ja n:o 40/16. 1. 1961 (Itävalta).

⁹ HE 1967 vp n:o 5 s. 5 perustelee siirtämistä sillä, että kun KPL:n »sää-
tämisen jälkeen kuitenkin on perustettu uusi hovioikeus, jonka istunto-
paikkana on valtakunnan pääkaupunki, näyttää luonnolliselta, että vahvis-
tamista koskevat asiat siirretään tähän tuomioistuimeen».

¹⁰ Ks. ed. alaviitteessä 1 mainittuja julkaisuja.

¹¹ Esim. Turun HO p. n:o 700/23. 4. 1964.

Erityinen vahvistamismenettely voi tulla KPL 11,2 §:n mukaan kysymykseen, milloin ainakin toinen puolisoista päätöstä annettaessa oli Suomen kansalainen. Edellä on saman pykälän 1 mom:n yhteydessä todettu lain sanamuoto niin väljäksi, että ilman erityistä vahvistamista päteväksi katsottavien päätösten joukkoon sanamuodon mukaan mahtuisi myös tapaus, jossa Suomen kansalainen on ollut samalla vieraan, aviopuolisonsa kotivaltion kansalainen ja jossa avioliiton purkamispäätös on tämän valtion viranomaisen antama. Toisaalta voidaan todeta, että Helsingin HO on vahvistanut Sveitsin tuomioistuimen avioeropäätöksen, jonka asianosaiset olivat Sveitsin kansalaisia mutta vaimolla oli sen ohessa Suomen kansalaisuus.¹² Ratkaisu tähän suuntaan ei välttämättömästi merkitse sitä, ettei päätöstä sellaisessa tapauksessa voitaisi pitää Suomessa pätevänä myös KPL 11 § 1 mom:n perusteella. Tosin 2 mom:n sanamuoto (»on Suomessa pätevä vain») viittaisi erityisen vahvistamispäätöksen välttämättömyyteen, mutta lain sanamuodon tulkinnallisuus antaa kuitenkin mahdollisuuden oikeuspoliittisten argumenttien tuomiseen mukaan keskusteluun. Saattaisi olla aihetta esim. punnita, kumpi tavoite on asetettava ensi sijalle: kaikkien Suomen kansalaisia koskevien päätösten saaminen keskitettyyn käsittelyyn ja siten yhtenäiseen valvontaan vai avioliiton purkamispäätösten kontrollin rajoittaminen yksinomaan niihin tapauksiin, joissa oman yhteiskunnan järjestyksen pelätään häiriintyvän, ellei kontrollivaltaa käytetä. Suomen lainsäädännön viime aikojen kehitys osoittaa selvästi jälkimmäisen tavoitteen suosimista. Samaa suuntaa viittaa kehitys muissa maissa. Käytäntö aikaa myöten ratkaisee, onko vahvistamista kyseisissä tapauksissa pidettävä välttämättömänä.

KPL 11 § 2 mom. 2 kohdan säännös laajentaa aikaisempaan lakiin verrattuna huomattavasti mahdollisuutta Suomessa tunnustaa ulkomaisia päätöksiä. Aikaisemman lain (11 §) mukaan voitiin avioliiton purkamispäätös, jonka molemmat osapuolet olivat ulkomaalaisia, tunnustaa vain silloin, kun päätös oli heidän kotimaansa lain hyväksymä. Nyt on tehty mahdolliseksi täällä tunnustaa ulkomainen päätös asianosaisen kotimaan lain kielteisestä kannasta huolimatta. Tunnustaminen voi tapahtua Helsingin HO:n päätöksen samalla tavoin kuin kyseen ollessa Suomen kansalaisesta. Huomatakseni ei näitä, ulkomaalaisia koskevia vahvistamishakemuksia ole vielä ollut käsiteltävänä.

Vahvistamismenettelyssä tunnustettavien ulkomaisten päätösten piiriä on laajennettu toisessakin suhteessa, nim. lieventämällä tunnustettavan päätöksen perusteiden kontrollia. Aikaisempi laki (12,2 §) edellytti, että päätöksen antajalla oli ollut toimivalta asian käsittelemiseen niitä perusteita vastaavasti soveltaen, joiden mukaan oli ratkaistava Suomen tuomioistuimen toimivalta kansain-

välisluonteisissa avioliittoasioissa. Edelleen vaadittiin, että toimenpide, jonka päätös sisälsi, oli voitu perustaa myös Suomen lakiin. Hovioikeuden on myös uuden lain mukaan kiinnitettävä huomiota sekä päätöksen antajan yleistoimivaltaan että päätöksen asialliseen sisältöön, mutta kumpaisessakin suhteessa on vahvistavan viranomaisen harkintavaltaa väljennetty.

Yleistoimivallan osalta on nykyisessä KPL 12 §:ssä asetettu vahvistamisen edellytykseksi, että »jommallakummalla puolisoilla on kansalaisuuteensa tai kotipaikkaansa nähden ollut sellainen yhteys kysymyksessä olevaan vieraaseen valtioon, että sen viranomaisella on katsottava olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi». Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan on säännöstä laadittaessa tarkoitettu vapauttaa ulkomaisen päätöksen vahvistamista käsittelevä viranomainen soveltamasta sitä aikaisemman lain omaksumaa periaatetta, että vahvistaminen voi tulla kysymykseen vain tapauksissa, joissa Suomen tuomioistuimella olisi ollut yleistoimivalta ja joissa avioliitto olisi voitu täällä purkaa. Hallituksen esityksessä näet lausutaan, että uudet KPL 8—10 §:n säännökset edellyttävät ainakin sellaisten asumus- ja avioeropäätösten tunnustamista Suomessa, joita ulkomailla annettaessa on vastaavasti sovellettu sanottujen pykälien ilmaisemia periaatteita. Tämän jälkeen jatetaan: »Kuitenkin on hallituksen mielestä syytä mennä vieläkin pitemmälle. Nykyisin katsotaan nimittäin useissa maissa voitavan tunnustaa sellaisiakin ulkomaan viranomaisen antamia asumuseroa ja avioliiton purkamista koskevia päätöksiä, joiden edellytykset poikkeavat olennaisesti oman maan tuomioistuimen yleistoimivaltaa ja mainituissa asioissa sovellettavaa lakia koskevista periaatteista. Hallituksen mielestä on myös Suomen osalta aihetta olennaisesti laajentaa sellaisten ulkomaan viranomaisten antamien päätösten piiriä, jotka täällä voidaan vahvistusmenettelyä käyttäen tunnustaa, riippumatta siitä, onko kysymys vieraan valtion vai omista kansalaisista.»¹³

Hallituksen esityksessä mainittu kansainvälinen kehityslinja ulkomaisten päätösten tunnustamiskysymyksissä on jatkunut myös sen jälkeen, kun Suomessa oli v. 1967 annettu nyt kysymyksessä olevat KPL:n muutokset sisältävä laki. Puolitoista vuotta myöhemmin, lokakuussa 1968 pidetyssä Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin 11. istunnossa hyväksyttiin konventio avioerojen ja asumuserojen tunnustamisesta.¹⁴ Konvention keskeinen periaate ilmaistaan 2 art:ssa, jonka mukaan sopimusvaltion on tunnustettava toisessa sopimusvaltiossa annettu päätös, jos

¹³ HE 1967 vp. n:o 5 s. 5.

¹⁴ *Conférence de La Haye de droit international privé: Actes et documents de la Onzième session 7 au 26 octobre 1968, Tome II Divorce, La Haye 1970.* — Konventio on painettu julkaisun ss. 201—208 ja konventiota selittävä raportti — tekijöinä *Pierre Bellet & Berthold Goldman* — ss. 210—223. — Konventio on avattu allekirjoitettavaksi 1. 6. 1970, mutta ei vielä ole tullut voimaan.

menettelyn alkaessa tässä valtiossa hakijalla tai vastaajalla on ollut siihen valtioon jokin kyseisessä artiklassa mainittu liittymä. Nämä konvention soveltamisen perustana olevat liittymät määritellään viidessä keskenään vaihtoehtoisessa kohdassa, joissa kussakin käytetään ratkaisevina tunnusmerkkeinä — eri tavoin kombinoituina — kantajan ja vastaajan *kansalaisuutta*, *kotipaikkaa* (*résidence habituelle*, *habitual residence*) ja *domisiilia* (anglosaksien *domicile-käsite*). Näin monesta muuttujasta syntyy niin monimuotoisia vaihtoehtoisia liittymiä, että konvention asettaman tunnustamisvelvoitteen ulkopuolelle ei jääne paljonkaan sellaisia tapauksia, joissa päätöksen tunnustamattomuutta voitaisiin kansainvälisestä näkökulmasta pitää suurena haittana.

Englannin oikeuskäytännön kehitys noudattaa myös edellä kuvattua linjaa. Aluksi katsottiin voitavan Englannissa tunnustaa vain ne ulkomaiset päätökset, joiden antamiseen oli ollut samanlainen yleistöimivallan peruste kuin vaadittiin avioliiton purkamis asian käsittelemiseksi Englannin tuomioistuimessa, nim. puolisoien domisiili tuomioistuinmaassa. Tästä lähtökohdasta oikeuskäytäntö asteittain eteni ulkomaisen päätöksen antajan yleistöimivallan kontrollin lieventämistä kohden. Samana vuonna kuin meillä KPL:n säännökset muutettiin nykyiselleen (1967), annettiin Englannissa merkittävä ratkaisu *Indyka v. Indyka* ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamisesta.¹⁵ Tässä ratkaisussa tuotiin domisiilin ja sen rinnalle vähitellen kehittyneiden apukriteerien lisäksi uutena periaatteena päätöksen antajan yleistöimivallan kontrolloimiseksi läheisimmän liittymän (Proper Law) periaate, jota aikaisemmin oli käytetty velvoitestatuutin alueella. Avioeropäätösten tunnustamisessa käytettynä periaate tarkoitti sitä, että ulkomaista päätöstä voitiin pitää tunnustamiskelpoisena, jos asialla oli ollut olennainen yhteys (real and substantial connection) päätöksen antajan toimipiiriin. Olennaisen yhteyden kriteerinä on tällöin erityisesti käytetty asianosaisten asuinpaikkaa ja kansalaisuutta, ei kuitenkaan niin että olisi selvästi osoitettu, missä suhteessa näiden seikkojen tulisi olla asianosaisiin ja muihin tapauksessa esiintyviin, yleistöimivallan määrittelyssä ehkä relevantteihin seikkoihin.¹⁶ Kyseistä tapausta ja

¹⁵ (1967) 3 W.L.R. 510 (House of Lords). Selostus tapauksesta esim.: *J. H. C. Morris*, *Cases on private international law*, 4. p., Oxford 1968, s. 122 ss. — Englannin oikeuskäytännön kehityksestä myös *G. C. Cheshire & P. M. North*, *Cheshire's Private international law*, 8. p., London 1970, s. 354 ss.

¹⁶ Tapaus *Indyka v. Indyka* oli pääpiirteissään seuraava: Aviomies A oli päättänyt ensimmäisen avioliittonsa B:n kanssa Tšekkoslovakiassa 1938. Molempien kotipaikka (myös domisiili) oli siellä ja he olivat sen valtion kansalaisia. Palveltuaan Tšekkoslovakian ja Puolan armeijoissa sekä oltuaan välillä sotavankeudessa Siperiassa A joutui sodan päättyessä Englantiin, missä hänellä v:sta 1946 oli domisiili. B oli jäänyt Tšekkoslovakiaan ja oli saanut siellä avioeron 1949. Kuultuaan avioerosta ja ilmoituksen mukaan pitäen eroa päteväenä A oli päättänyt Englannissa uuden avioliiton C:n

sen jälkeistä oikeuskäytäntöä kirjallisuudessa analysoitaessa on esitetty, että *a real and substantial connection* on ollut nykyisten tunnustamista koskevien ratkaisujen pohjana oleva periaate.¹⁷

KPL:n muutosesityksen edellä lainattu perustelu ja uuden 12 §:n väljä sanamuoto oikeuttavat päättelemään, että HO:lla vahvistavana viranomaisena on varsin laaja harkintavalta kysymyksessä, onko vieraan valtion viranomaisella katsottava olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi. Laissa on varmaankin tavoiteltu samantapaista olennaisen yhteyden ideaa kuin selostetussa Englannin oikeuskäytännössä. Eroavuus näyttää olevan lähinnä siinä, että KPL 12 §:ssä nimenomaisesti mainitaan kaksi kriteeriä, kansalaisuus ja kotipaikka, joiden perusteella »riittävä aihe» on arvosteltava.

Pyrittäessä selvittämään vahvistavan viranomaisen harkintavallan laajuutta yleistoimivaltakysymyksessä KPL:n säännösten perusteella näyttää mahdolliselta löytää eräitä kiintopisteitä rajankäyntiä varten. Ensinnäkin on ilmeistä, että Suomen viranomaisen on katsottava ulkomaan viranomaisella olleen riittävä aihe asian käsittelemiseen, milloin Suomen tuomioistuimien vastaavasti KPL 8 §:n mukaisesti olisi ollut toimivaltainen. Tätä käsitystä tukee myös KPL:n muutosesityksen perustelu.¹⁸ Sama perustelu ja KPL 12 §:n sanamuoto sallivat kuitenkin ulkomaan viranomaisen toimivallan hyväksymisen myös tapauksissa, joissa Suomen viranomaisen ei vastaavasti olisi ollut toimivaltainen. Näitä tapauksia varten on koetettava tulkita kyseisen lainkohdan sanontaa: »mikäli jommallakummalla puolisoilla on kansalaisuuteensa tai kotipaikkaansa nähden ollut sellainen yhteys kysymyksessä olevaan vieraaseen valtioon, että sen viranomaisella on katsottava olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.»

Kansalaisuuskriteeri näyttää selvältä siinä suhteessa, että laki tarkoittaa sen valtion kansalaisuutta, jonka viranomaisen on päätöksen antanut. Avoimeksi on sen sijaan jäänyt kysymys, minkä ajankohdan kansalaisuus on merkitsevä, jos kansalaisuus on muuttunut ennen asian käsiteltäväksi ottamista, käsittelyn aikana tai päätöksen antamisen jälkeen. Myös kotipaikan osalta näyttää ilmeiseltä, että lakia valmisteltaessa on pidetty silmällä sellaista

kanssa, jolla oli siellä domisiili. C haki avioeroa miehen karkeuden (cruelty) perusteella 1964, jolloin A vastakanteessa vaati peruutumistuomiota sillä perusteella, ettei hänen ensimmäisen avioliittonsa eropäätös ollut tunnustettavissa ja että sen vuoksi hänen osaltaan oli toisessa avioliitossa kysymys kaksinnaimisesta. Ensimmäinen oikeusaste antoi peruutumistuomion (a decree of nullity), The Court of Appeal kumosi tuomion, House of Lords yksimielisesti hylkäsi A:n muutoksenhakemuksen. Lordien lausunnoissa käsitellään laajasti yleistoimivaltakysymystä Tšekkoslovakiassa annetun avioeropäätöksen osalta ja eri vivahtein perustellen päädyttyään siihen, että yleistoimivaltaa on pidettävä perusteltuna ja avioeropäätöstä siis tunnustettava. — Ks. lähemmin *Morris mts.* 122 ss.

¹⁷ G. C. Cheshire & P. M. North mts. 365 ss.

¹⁸ HE 1967 vp. n:o 5 s. 4 s.

kotipaikkaa, joka on jollakin tavoin yhteydessä päätöksen antajan kanssa. Tämä merkinnee esim. sitä, että kotipaikan tulisi olla ainakin siinä valtiossa tai liittovaltiossa, jonka viranomainen on päätöksen antanut. Kotipaikkaan nähden on huomattava sama ajankohdan harkinnanvaraisuus kuin kansalaisuuden yhteydessä. Vaikeutena kotipaikan suhteen on vielä se, että käsitteellisen monimielisyyden (vrt. *habitual residence* ja *domicile*) lisäksi tulee monesti harkittavaksi näyttökysymyksiä.¹⁹

Suomen vahvistamiskäytännössä tähän mennessä esiintyneet tapaukset ovat olleet — mikäli olen havainnut — yleistoimivallan osalta suhteellisen ongelmattomia. Asianosaiset ovat yleensä pitkähkön ajan eläneet siinä maassa, jossa päätös on annettu, ja monesti ainakin toinen heistä on ollut sen maan kansalainen. Näin ollen tapauksissa toteutuvat hyvin KPL 8 §:n mukaiset yleistoimivallan perusteet. Sen vuoksi ei oikeuskäytännöstä saada paljonkaan viitteitä harkintavallan käytölle niissä tilanteissa, joissa viranomaisen toimivalta on perustunut muunlaisiin kuin sanotussa lainkohdassa omaksuttuihin liittyisiin.

Ilman oikeuskäytännön tukea on tuskin aihetta koettaa ilmaista puheena olevan harkintavallan kriteerejä konkreettisesti. Lain syntyhistorian ja yleisen oikeuskehityksen pohjalta näyttäisi luontevalta selittää harkinnan tehtäväksi olennaisen yhteyden selvittäminen asian ja viranomaisen välillä. Äärimmäisenä harkintavallan rajana voitaneen KPL 12 §:n sanamuodon perusteella pitää tilannetta, jossa täysin puuttuvat molemmat lainkohdan kriteerit, kansalaisuus ja kotipaikka. Jos siis kumpikaan puolisoista ei ole milloinkaan ollut sen valtion kansalainen, jonka viranomainen on päätöksen antanut, eikä ole milloinkaan asunut siinä valtiossa, ei yleistoimivallan edellytyksiä voitaisi katsoa täytetyiksi. Näin asetettu rajoitus on kuitenkin vielä suhteellisen vähän ohjetta antava käytännön tilanteissa.

Ajateltakoon esim. Amerikan mantereen tunnetuissa avioero-paikoissa hankittuja eropäätöksiä, joissa viranomaisen toimivalta on saattanut perustua siihen, että avioeron hakija on yksinomaan eroprosessia varten kirjoittautunut avioerokaupungin asukkaaksi, jolloin hän lyhyessä ajassa on saanut siellä domisiilin paikallisen lain mukaisesti ja siten tullut oikeutetuksi tutkituttamaan avioero-asiansa tuomioistuimessa. Tällaisessakin tapauksessa on hakijalla jossakin mielessä ollut kotipaikka tuomioistuimen alueella, mutta toisaalta on huomattava, että juuri sellaiset tapaukset ovat eri tahoilla maailmaa herättäneet torjuntaa oikeuskäytännössä ja lainsäädännössä. Ymmärtääkseni myös Suomen lainvalmistelussa on sanotunlaisia tapauksia pidetty tunnustamisen ulkopuolelle jätettävänä, ellei yksittäistapauksissa ilmene vahvoja vastasyitä,

¹⁹ Vrt. Jokela, *Domicile och résidence habituelle* (Festskrift til Professor, Dr. juris O. A. Borum 30. juli 1964, København 1964) s. 209 ss.

joiden perusteella tunnustamisen epääminen tässä tilanteessa koetaisiin ehkä molempien asianosaisten kannalta vääryydeksi.

KPL 12 § laajentaa aikaisempaan lakiin verrattuna mahdollisuutta tunnustaa ulkomaisia päätöksiä, sen lisäksi että yleistoimivallan edellytyksistä edellä kuvatuin tavoin on tingitty, myös toisessa suhteessa. Näin on tehty luopumalla vahvistamisen kohteena olevan päätöksen sisällön kontrollista siinä muodossa, että päätöksen tulisi olla perustettavissa myös Suomen lakiin. Uusi suh- tautumistapa ilmaistaan lausumalla, että päätös voidaan vahvistaa, »mikäli päätös ei ole olennaisesti ristiriidassa Suomen oikeusjärjes- tyksen kanssa».

Kyseisen lainkohdan sanamuoto on lähellä kansainvälisissä sopi- muksissa käytetyn *ordre public* -artiklan suomenkielistä asua.²⁰ Näissä sopimuksissa samoin kuin kansainvälisessä yksityisoikeu- dessa muutoinkin *ordre public* -periaate on äärimmäinen varokeino tilanteissa, joissa yleisen säännön soveltaminen johtaa koko oi- keusjärjestyksen kannalta kestävämpään tulokseen. Kysymys ei siis ole vain ristiriidasta joidenkin erityisten normien kanssa, vaan todella laajemmalti katsoen säännösten perusteita järkyt- tävästä seikasta. Tältä pohjalta on kyseinen KPL 12 §:n säännös ymmärrettävä niin, ettei ulkomaisen päätöksen vahvistamisasiassa ole tutkittava, onko päätös perusteltavissa avioliiton purkamista koskevien Suomen oikeuden normien mukaisesti. Sen sijaan on harkittava, missä määrin päätös sopeutuu niihin yleisiin tavoit- teisiin, jotka ovat pääteltävissä Suomen avioliitto-oikeudesta, muusta lainsäädännöstä ja oikeuspolitiikasta. Lainkohdan sa- nonta »olennaisesti ristiriidassa» oikeuttaa johtopäätöksen, että tunnustamisen epääminen tällä perusteella voi tulla kysymykseen vain äärimmäisissä tilanteissa.

Turun HO:n vahvistamiskäytäntö ennen vuoden 1967 lain- muutosta näyttää yleisesti katsoen vakiintuneen ulkomaisen pää- töksen sisällön kontrollin osalta siten, että päätöstä on pidetty tunnustamiskelpoisena, jos asiakirjoista on voitu havaita sellaisen purkamisperusteen olleen olemassa, joka Suomen avioliittolain mukaan on oikeuttanut purkamiseen. Vaikeuksia ovat aiheuttaneet esim. Yhdysvaltain osavaltioiden purkamisperusteet, jotka ainakin

²⁰ *Ordre public*'istä (ehdottomuusperiaate) yleensä ks. *Alanen*, Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus (1965) s. 207 ss. — Esimerkki Haagin sopimusten terminologian kehityksestä: Irtaimen kauppaa koskevan konvention 6 art:n mukaan voidaan sopimuksen määräämä laki jättää so- veltamatta »pour un motif d'ordre public» (suomennettuna: »jos sovelta- minen olisi vastoin valtion oikeusjärjestyksen perusteita», ks. SopS 28/1964). Avioerojen ja asumuserojen tunnustamisesta v. 1968 hyväksytyn konven- tion 10 art:n mukaan sopimusvaltio voi evätä päätöksen tunnustamisen, jos tunnustaminen on »manifestement incompatible avec son ordre public». *Bellet & Goldman* esittävät raportissaan, että sanamuodon jyrkentäminen osoittaa sitä henkeä, jossa *ordre public*-poikkeussääntöä olisi käytettävä (ks. ed. alav. 14 main. julkaisu s. 218).

sanallisesti poikkeavat Suomen lain omaksumista perusteista. Niinpä kun avioero on annettu törkeän velvollisuuksien laiminlyönnin (gross neglect of duty) perusteella, Turun HO on lausunut, että ero on myönnetty syystä, jota ei voida perustaa myös Suomen lakiin, ja hylännyt vahvistamishakemuksen.²¹ Eräissä, suhteellisen harvalukuisissa tapauksissa näyttää siltä, että HO olisi hieman väkinäisen tuntuisesti perustellen koettanut saada päätöksen mahdumaan Suomen lain avioeroperusteiden piiriin.²² Nämä tapaukset valaisevat avioliiton purkamispäätösten tunnustamisen yhteydessä aina toistuvaa ongelmaa: miten saattaa oikeudelliset muodot sopu-sointuun tosiasiajn maailmassa tapahtuneiden muutosten kanssa? Kun avioliitto on jossakin valtiossa, siellä noudatettujen säännösten mukaisesti purettu ja asianosaiset ovat muuttaneet olosuhteitaan tuon oikeudellisen ratkaisun perustalta lähtien, silloin on monesti epärealistista ja myös oikeuspoliittiselta kannalta epätarkoituksenmukaista toisessa valtiossa pyrkiä ylläpitämään asiasta oikeudellista harhakuvaa. Tällaisessa tilanteessa on mielestäni hyvin perusteltavissa, että ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen kantaa ottava viranomaisen käyttää oikeuspoliittista mielikuvitustaan ja pyrkii mahdollisimman pitkälle suojeasti suhtautumaan ulkomaan viranomaisen toimiin.

Edellä hahmoteltua politiikkaa toteuttaa hyvin jo aikaisemman lain aikana annettu Turun HO:n päätös, jolla vahvistettu ulkomainen avioeropäätös (USA, Floridan osavaltion piirioikeus) oli käyttänyt perusteena vastaajan äärimmäistä kovuutta (extreme cruelty).²³ Avioeroasiassa oli vaimo esittänyt kanteensa perus-

²¹ Turun HO p. n:o 1023/15. 5. 1952 (USA, Ohio).

²² Esim. Turun HO p. n:o 954/16. 9. 1958. Vahvistamisen hakijana oli vaimo, joka hakemuksessaan kertoi, että mies oli muuttanut Yhdysvaltoihin ja että vaimo oli haastettu sinne avioero-oikeudenkäyntiin vastaajaksi, mutta vaimo ei ollut pitänyt aiheellisena mennä vastaamaan. Vaimon tietämän mukaan mies oli mennyt uuteen avioliittoon. Vahvistamismenettelyn kohteena oli Kalifornian osavaltion ylioikeuden (The Superior Court) päätös 27. 10. 1948, jota oli edeltänyt välipäätös 16. 9. 1947. Oikeudenkäynnissä oli mies kantajana perustanut vaatimuksensa vastaajan äärimmäiseen kovuuteen (extreme cruelty). HO:n päätöksessä kerrotaan, että puolisoiden — molemmat Suomen kansalaisia — avioliitto oli tuomittu puretuksi sillä perusteella, että heidän avioeroaan koskevasta välipäätöksestä (1947) oli kulunut enemmän kuin vuosi eikä muutosta päätökseen ollut haettu. Sen jälkeen päätöslauselmassa todetaan, että koska toimenpide olisi voitu perustaa myös Suomen lakiin, päätös vahvistetaan.

²³ Turun HO p. n:o 234/19. 2. 1959. Vahvistamisen hakijana oli mies, joka tällöin ilmoitti päätöksen perustuneen hänen tunnustukseensa. HO (Jatinen, Saarelainen, Varhiala) tavanmukaista kaavaa käyttäen lausui, että toimenpide voitiin perustaa myös Suomen lakiin, ja vahvisti päätöksen. Eri mieltä olevat jäsenet (Selander, Bergroth) lausuiivat: »Koska kysymyksessä olevaa avioeroa ei olisi Suomen lain mukaan voitu myöntää sanotun piirioikeuden päätöksessä tarkoitetuilla edellytyksillä, harkitsen oikeaksi eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista 5. 12. 1929 annetun lain 12 §:n nojalla hylätä hakemuksen.»

taksi, että mies oli mustasukkaisesti syyttänyt ja sättinyt vaimoaan ja siten aiheuttanut hänelle sielullista kärsimystä. HO:n kannanotto on merkittävä oikeuspoliittinen ratkaisu, huomioon ottaen että tuolloin voimassa olleen KPL 12₂ §:n mukaan tuli vahvistamiskelpoisen päätöksen olla perustettavissa myös Suomen lakiin.

Nykyistä KPL 12 §:ää soveltava Helsingin HO voi luontevasti uuden lain väljemmän sanamuodon pohjalla jatkaa ulkomaisen päätöksen sisällön kontrollissa sitä vapautunutta linjaa, josta alkoi olla merkkejä näkyvissä jo Turun HO:n käytännössä. Tässä hengessä Helsingin HO onkin käsitellyt esim. avioeropäätöstä (USA, Pennsylvanian osavaltion piirikunnan alioikeus), jota hakenut aviomies oli kanteensa perustaksi esittänyt, että vaimo oli avioliiton aikana kohdistanut mieheen loukkauksia, jotka olivat tehneet hänen olonsa sietämättömäksi ja elämänsä raskaaksi. HO katsoi päätöksen olevan sopusoinnussa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa ja sen vuoksi vahvisti päätöksen.²⁴ Nykyisen, väljästi kirjoitetun lain soveltamisessa ei ehkä enää ole odotettavissa kovin vaikeita ongelmia ulkomaisen päätöksen sisällön kontrollissa siinä, että ulkomaan lain omaksumat avioliiton purkamisperusteet tai niiden toteuttamiseksi kussakin tapauksessa esitetyt tosiasiat eivät olisi sopeutettavissa KPL 12 §:n vahvistamisperiaatteisiin. Sen sijaan saattaa vahvistavan viranomaisen kannalta osoittautua joissakin tapauksissa hankalaksi asian käsittelyä varten tarpeellisten tietojen saaminen niistä asiakirjoista, jotka hakija viranomaiselle esittää, tähän luettuna sen seikan valvominen, että menettely ulkomaan viranomaisessa on ollut asianmukainen.

KPL:n säännökset ulkomaisten päätösten tunnustamisesta on laadittu eräänlaisen minimiperiaatteen mukaisesti, niin että lakiin on otettu vain tunnustamisen yleisperiaatteet, kun taas menettelysäännökset, käsittelevän viranomaisen informaation tarpeen tyydyttämiseksi, jopa hovioikeudessa tapahtuvan vahvistamisen osalta, ovat jääneet antamatta. Tämä herättää huomiota sen vuoksi, että ulkomaisten tuomioiden ja päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon yhteydessä yleensä — sekä kansainvälisissä sopimuksissa että valtioiden sisäisissä laeissa — on varsin seikkaperäisiä menettelysäännöksiä. Esimerkkinä Suomessa voimaan saatetuista muiden alojen tunnustamissopimuksista voidaan mainita lapsen elatusapupäätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva Haagin sopimus (1958). Tämän voimaan saattamiseksi Suomessa annetussa laissa (339/1967) määrätään mm., mitä asiakirjoja täytäntöönpano-

²⁴ Helsingin HO p. n:o 103/30. 6. 1970. Asiakirjojen mukaan kantaja oli lausunut, että »the said defendant did offer such indignities to the person of the plaintiff as to render his condition intolerable and life burdensome». Mies oli Yhdysvaltain, vaimo (vahvistuspäätöksen hakija) Suomen kansalainen. HO antoi välitoimena hakijalle tilaisuuden lisäselvityksen esittämiseen, jolloin hakija ilmoitti asuneensa erossa miehestään 2. 6. 1968 lähtien (avioeropäätös annettiin 25. 8. 1969).

hakemukseen on liitettävä.²⁵ Nämä määräykset osoittavat, että tunnustamisen edellytyksenä on myös sen menettelyn asianmukaisuus — tähän luettuna yleisten prosessiperiaatteiden noudattaminen —, jossa tunnustettava päätös on syntynyt.

Ei voi olla epäilystä siitä, etteikö myös KPL:n mukaisessa vahvistamismenettelyssä hovioikeudessa olisi valvottava ulkomaan viranomaisen menettelyn asianmukaisuutta samoja periaatteita noudattaen kuin yleensä ulkomaisten päätösten tunnustamisessa on vakiintunut. Tämän valvonnan perustana on KPL 12 §:n säännös, jonka mukaan vahvistaminen evätään, mikäli päätös on olennaisesti ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa.²⁶

Lienee selvää, että esim. avioeropäätöstä, jonka antamiseen kuuluvassa menettelyssä ei toiselle puolisolle ole annettu tyydyttävien ehdoin tilaisuutta tulla vastaamaan hakemukseen, on pidettävä Suomen oikeusjärjestyksen kanssa olennaisesti ristiriidassa olevana ja siis vahvistamatta jätettävänä. Toinen asia on, että edellä viitatus informaation saamisen vaikeudet voivat haitata selvän kuvan saamista siitä, milloin vastapuolen edut on riittävästi turvattu. Avioeron purkamispäätösten osalta nämä vaikeudet ovat erityisen suuret myös sen vuoksi, että näissä asioissa vastaaja monesti jättää käyttämättä hänelle täysin asianmukaisesti annetun tilaisuuden tulla lausumaan mielensä.²⁷ Tällaisissa tapauksissa saattaa olla vaikeata asiakirjoista saada selvyyttä kysymykseen, johtuuko vastaajan poissaolo hänen haluttomuudestaan vai siitä, että asian vireille panemisesta ilmoittaminen ei ole ollut moitteeton.

Ulkomaisten menettelyn asianmukaisuuden valvonta ei vahvistamiskäsittelyn yhteydessä saa kuitenkaan mennä niin pitkälle, että vahvistava viranomainen sallisi prosessin alkavan uudelleen, esim. niin että ulkomaisessa menettelyssä jo ratkaistut näyttö- tai oikeuskysymykset otettaisiin uudelleen tutkittaviksi. Ulkomaisten päätösten tunnustamiseen myöntyminen merkitsee erityisesti sitä, että valtio tuntee luottamusta muiden valtioiden viranomaisten toimintaan ja luopuu kontrolloimasta näiden toimia kovin pikkutarkasti. Vain suuret epäsäännöllisyydet ulkomaisten päätöksen yhteydessä oikeuttavat torjuntareaktion KPL 12 §:n nojalla.

²⁵ Lain 2 §:n mukaan on hakemukseen liitettävä: päätös alkuperäisenä tai viranomaisen oikeaksi todistamana jäljennöksenä, todistus siitä että päätös voidaan panna täytäntöön siinä valtiossa, missä se on annettu, ja, kun päätös on annettu, vaikei vastaaja ole vastannut elatusapuvaatimukseen, todistus asianmukaisesta vaatimuksen tiedoksi antamisesta ennen päätöksen antamista, jne.

²⁶ *Bellet & Goldman* s. 218 s. mainitsevat avioerojen ja asumuserojen tunnustamista koskevan Haagin konvention yhteydessä *ordre public* -säännöksestä, että sen piiriin kuuluu myös prosessiperiaatteiden noudattamisen valvonta.

²⁷ Ks. *Bellet & Goldman* s. 216, jossa ilmoitetaan, että eräissä maissa useimmat avioeropäätökset annetaan vastaajan tulematta saapuville (96 % Englannin avioeroista ja 99 % Skotlannin).

4. *Tunnustamista koskevista yhteisistä kysymyksistä.* — Tapahtuipa tunnustaminen ilman erityistä vahvistamista (KPL 11 §) tai hovi-oikeuden päätöksiin (11₂ §), nousee verraten usein vastattavaksi kysymys siitä, *millainen ulkomainen päätös* voi olla tunnustamisen kohteena. Laki puhuu vieraan valtion viranomaisen antamasta päätöksestä. Avioliiton purkamisen yhteydessä käytettynä tällainen sanonta herättäisi ehkä useimpien maiden käsitystavan pohjalta ajatuksen, että päätös on annettu tuomioistuimessa sellaisen käsittelyn yhteydessä, jossa asianomaisilla on ollut mahdollisuus esittää kaikki asiaan kuuluvat seikat. Lain sanonta kuitenkin käsittää tuomioistuinten lisäksi muut viranomaiset, esim. hallintoviranomaiset, joiden toimivaltaan saattaa kuulua avioliiton purkamisasiota (esim. Norjassa ja Tanskassa). Niin kauan kuin hallintoviranomaisen edessä tapahtuva menettely muistuttaa oikeudenkäyntiä siinä, että kummallakin aviopuolisolla on vaikutusmahdollisuudet prosessissa ja että viranomainen toimii rationaalien periaatteiden mukaisesti, ei hallintoviranomaisen päätös tuottane erityisiä ongelmia tunnustamista harkittaessa.

Suomen vahvistamiskäytännössä on esiintynyt kaksi päätösryhmää, joiden käsittelyssä on erityisesti herännyt kysymys siitä, onko vahvistettavaksi esitetty päätös sellainen kuin laki edellyttää. Nämä ryhmät ovat: toisaalta Neuvostoliitossa ennen vuoden 1944 lainmuutoksia kirjatut avioerot, toisaalta islaminuskoisten avioerot.

Kahdessa Turun HO:n päätöksessä omaksuttiin kielteinen kanta Neuvostoliitossa annettujen päätösten vahvistamiseen. Ensimmäisessä päätöksessä oli perusteluna se, ettei ollut selvitetty että toimenpide olisi voitu perustaa myös Suomen lakiin,²⁸ toisessa ratkaisussa oli hylkäämisen syynä se, ettei ollut selvitetty, millä perusteella avioero oli myönnetty.²⁹

Varsinaisena ongelmana oli mainituissa Neuvostoliiton tapauksissa se, että tuon ajan avioero saattoi olla toisen aviopuolison yksipuolisesti aikaansaama avioliiton lakkaamisen merkitseminen rekisteriin, ilman että tähän olisi vaadittu mitään laissa määriteltyä syytä. Tällöin saattoi olla kyseenalaista sekin, oliko olemassa mitään varsinaista päätöstä. Asia tuli uudelleen esille v. 1945 ilmeisesti täydellisemmin selvitettyinä kuin aikaisemmilla kerroilla.³⁰ HO:n päätöksessä kerrotaan, että Neuvostoliiton sisäasiainkansankomisariaatin siviilirekisteriasiakirjaosasto oli 13. 12. 1935 julistanut J.K.:n ja R.M.K.:n (hakija) avioliiton lakkautetuksi sillä perusteella, että J.K. oli 1934 jättänyt R.M.K.:n yksin, häviten teille tietymättömille. Neuvostoliiton lähetystö Suomessa oli antanut todistuksen siitä, että osasto oli vuoteen 1944 saakka ollut oikea viranomainen toimittamaan avioliiton lakkauttamista koskevat rekisteröinnit.

²⁸ Turun HO p. n:o 2310/10. 12. 1930.

²⁹ Turun HO p. n:o 221/21. 2. 1938.

³⁰ Turun HO p. n:o 1972/17. 12. 1945

HO päätöksessään katsoi, että osastolle, vastaavasti soveltamalla, mitä KPL 8 §:ssä oli säädetty Suomen tuomioistuimen pätevyydestä tutkia kannetta ulkomaalaisen avioliiton purkamisesta, oli kuulunut kyseinen avioliiton lakkauttaminen. Kun myös se toimenpide, jonka osaston antama todistus sisälsi, olisi voitu perustaa myös Suomen lakiin, HO vahvisti avioeropäätöksen.

Islamin maiden erikoisuutena on *talak*-avioero, joka Koraanin mukaisesti tapahtuu aviomiehen yksipuolisesti ilmoittaessa vaimolleen eroamistahtonsa. Nykyisin tämä eromuoto lieenee useimmissa islamin piirissä olevissa maissa järjestetty rekisteriviranomaisen luona tapahtuvaksi, sovittelua edellyttäväksi toimenpiteeksi. Kuitenkin edelleen näyttää aviomiehen mielipide olevan pääasiallisesti ratkaiseva.

Turun HO oli talak-avioerojen vahvistamiseen nähden kielteisellä kannalla,³¹ mutta Helsingin HO on vahvistanut Iranissa tapahtuneen avioeron.³² Kysymyksessä oli suomalaisen naisen ja iranilaisen miehen avioliitto, jonka Teheranin avioeroasiain julkinen notaari oli purkanut, sen jälkeen kun tuomioistuin oli todennut sovittelun epäonnistuneeksi.

Näyttää siltä, että termi »viranomaisen päätös» on Suomen vahvistuskäytännössä saanut varsin laajan sisällön. Tunnustamiskelpoisina, jos muut edellytykset ovat olemassa, voidaan pitää niitäkin avioliiton purkamisia, joihin ei tosin liity varsinaista oikeudenkäyntiä avioliiton purkamiseksi, mutta joissa viranomainen kuitenkin on myötävaikuttavana tekijänä. Suomen vahvistamiskäytäntö on tässä suhteessa samoilla linjoilla kuin avioerojen ja asumuserojen tunnustamista koskevan Haagin sopimuksen valmistelijat.³³

³¹ Turun HO p:t n:o 700/23. 4. 1964 ja n:o 832/15. 5. 1964.

³² Helsingin HO p. n:o 27/19. 2. 1971. Vaimo oli HO:lle toimittamassaan lisäselvityksessä ilmoittanut muuttaneensa Suomeen v. 1968.

³³ Ks. *Bellet & Goldman* s. 212, joissa korostetaan sitä, että tulee olla kysymyksessä menettely, joka on virallisesti hyväksytty päätöksen alkuperämaassa.